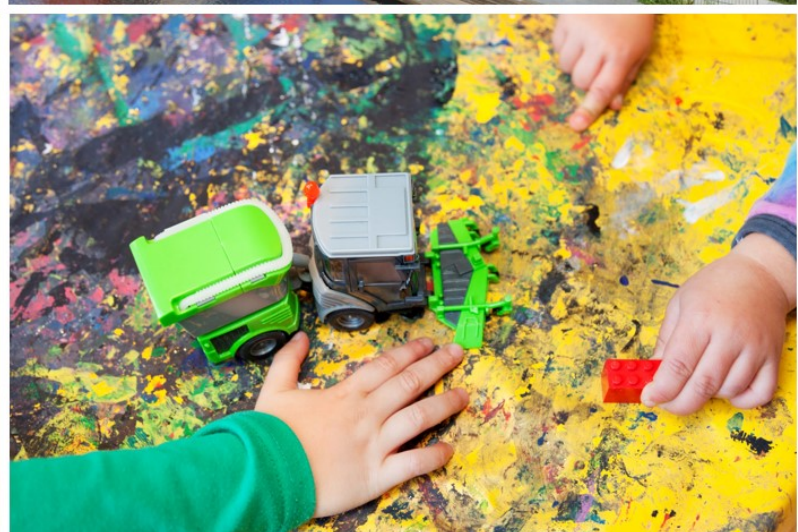

Kemikalieplan för Österåkers kommun

Antagen av Kommunfullmäktige:
ÅÅÅÅ-MM-DD, KF § P:P
Dnr: KS ÅÅÅÅ/XXX-XXX

Förord

Det nationella miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö innebär bland annat att förekomst av naturfrämmande ämnen inte ska hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Kommunerna är viktiga i arbetet med att nå miljömålen genom att översätta de nationella målen till lokala miljömål och åtgärder. Fullmäktige gav hösten 2017 i uppdrag till Kommunstyrelsen (KF § 8:4) att ta fram en kemikalieplan som ett steg i att ytterligare konkretisera arbetet mot det nationella miljö kvalitetsmålet.

Syftet med kemikalieplanen enligt uppdraget är att bidra till att de kommunala verksamheterna fasar ut och minskar användningen av farliga kemikalier. I förlängningen ska det bidra till förbättrad måluppfyllelse av både Österåkers lokala miljömål och det nationella miljö kvalitetsmålet Giftfri miljö. Det slutgiltiga syftet är att uppnå bättre hälsa och miljö. Planen ska kunna användas som stöd för personal som beställer, upphandlar eller använder varor och tjänster.

Det finns inget formellt krav på kommunala kemikalieplaner. Kemikalieinspektionen har dock i *Handlingsplan för en giftfri vardag 2015-2020* beskrivit att lokala kemikalieplaner kan vara en bra utgångspunkt för ökade insatser inom området och motsvarande styrdokument har antagits av flera kommuner runt om i landet.

Identifierade mål- och åtgärdsområden omfattar även de kommunala bolagen i den mån det är tillämpligt.

Projektgrupp:

Camilla Rydstrand, Hållbarhetsstrateg (projektledare)

Catrine Eckers, Miljö- och hälsoskyddsinspektör

Karin Palmqvist Larsson, Miljö- och hälsoskyddsinspektör

Referensgrupp:

Ann Bisenius, Verksamhetschef och skolchef, Produktionsförvaltningen

Lisa Tingström, Upphandlingschef

Helena Åkersten, Miljöansvarig Armada Fastighets AB

Sofia Termén, Miljöingenjör Roslagsvatten AB

Styrgrupp:

SBF Utökad styrgrupp

Maria Lindström, Miljö- och hälsoskyddschef

Jessica Aoun, Enhetschef Lokalförsörjningsenheten

Innehållsförteckning

Kemikalieplan för Österåkers kommun	1
Förord	1
Sammanfattning	4
Lagar, regler och rekommendationer	6
Internationella, nationella och lokala mål	8
Avgränsningar	9
Prioritering av kemikalieaspekter och åtgärder	10
Åtgärdsområde 1: Ansvarsfull kemikaliehantering	11
Åtgärdsområde 2: Giftfri förskola och skola	14
Åtgärdsområde 3: Bygg- och anläggning	17
Åtgärdsområde 4: Upphandling	20
Åtgärdsområde 5: Högfluorerade ämnen	23
Uppföljning av kemikalieplanen	25
Bilaga 1: Vanligt förekommande miljö-/hälsosfarliga produkter	26
Bilaga 2: Miljömärkning	27
Bilaga 3: Kriteriebilaga över ämnen som ska undvikas i varor och kemiska produkter	28

Sammanfattning

Kemikalieplan för Österåkers kommun har arbetats fram i en kontext som baseras på lagar och krav respektive globala, nationella och lokala målsättningar.

Lagar och krav: Hantering av kemikalier regleras i en mängd olika EU-förordningar och -direktiv samt i Miljöbalken och Kemikalieinspektionens föreskrifter. Dessutom berör delar av arbetsmiljölagstiftningen hantering av kemikalier på arbetsplatser.

Globala, nationella och lokala målsättningar: I den internationella Agenda 2030-deklarationen anges att världens länder ska minska de negativa konsekvenserna av kemikalier som är farliga för människans hälsa och miljön. I det svenska genomförandet av Agenda 2030 hänvisas det svenska Miljökvalitetsmålet Giftfri Miljö. Dessutom finns lokala ambitioner fastslagna i Österåkers miljömål 2016-2019.

Utifrån ovanstående kontext fastställdes kriterier för betydande kemikalieaspekter¹:

- Påverkan på livsmedel och dricksvatten
- Exponering av barn och unga för skadliga ämnen
- Särskilt skadliga ämnen i varor/farliga kemiska produkter
- Kemikalieaspekter som förekommer i "stor mängd"
- Förekommer i egen verksamhet/där kommunen har påverkansmöjlighet

Genomgången av kommunorganisationens betydande kemikalieaspekter resulterade i fem prioriterade åtgärdsområden:

Ansvarsfull kemikaliehantering

Målsättning: Verksamheterna inom Österåkers kommun har god kunskap om de kemikalier som hanteras i verksamheten och fasar successivt ut oönskade ämnen.

Giftfri förskola och skola

Målsättning: Risker som barn och ungdomar utsätts för på grund av skadliga ämnen minskar².

Bygg- och anläggning

Målsättning: Material, varor och kemiska produkter i byggnader och anläggningar ska inte innehålla ämnen som har egenskaper som är farliga för miljö och hälsa.

Upphandling

Målsättning: Vid upphandling bidrar vi till att efterfrågan på sunda varor och produkter ökar och minskar mängden farliga ämnen som förekommer i kommunens verksamheter.

Högfluorerade ämnen

Målsättning: Mängden PFAS i kommunens vattenförekomster ska inte öka.

---

¹ Med kemikalieaspekt avses sådant som kommunen gör som kan orsaka en kemikalierelaterad miljö- eller hälsopåverkan, exempelvis en vara eller tjänst som upphandlas eller användning av kemiska produkter i verksamheten.

² Befintligt lokalt miljömål

För varje åtgärdsområde finns förslag till åtgärder, ansvar för genomförande samt en konsekvensbedömning. Åtgärderna bör integreras i ordinarie verksamhetsplanering och ska mätas tillsammans med övriga resultatmål ute i verksamheterna. En samlad uppföljning av planen bör göras av den kemikaliesamordnare som förelås införas.

Lagar, regler och rekommendationer

Hantering av kemikalier regleras i en mängd olika EU-förordningar och -direktiv samt i Miljöbalken och Kemikalieinspektionens föreskrifter. Dessutom berör delar av arbetsmiljölagstiftningen hantering av kemikalier på arbetsplatser.

Miljö- och kemikalielagstiftning

De olika lagarna och kraven kan sägas verka för att användningen av kemiska produkter som kan utgöra risk för människors hälsa eller miljön ska begränsas eller om möjligt ersättas med mindre farliga produkter. Inom ramen för lagstiftningen hänvisas det till en rad olika förteckningar eller kriterier som identifierar ämnen och produkter som bör ges särskild uppmärksamhet:

- **PRIO-databasen:** en svensk listning av utfasningsämnen och prioriterade riskminsknings-ämnen som baseras på Miljöbalkens allmänna hänsynsregler. Utfasningsämnen har så allvarliga egenskaper att de inte bör användas. Prioriterade riskminskningsämnen har egenskaper som bör ges särskild uppmärksamhet. Utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen definieras enligt sina CLP-klassificeringar, se CLP-systemet nedan.
- **Kandidatförteckningen:** en bilaga till EUs kemikalielagstiftning Reach. Listan innehåller särskilt farliga ämnen³ med allvarliga hälso- och miljöfarliga egenskaper, som är exempelvis cancerframkallande eller hormonstörande. Ämnena ingår i PRIO-databasen som uppdateras när kandidatförteckningen uppdateras.
- **SIN-listan:** en databas med kemikalier som sannolikt kommer att begränsas eller förbjudas inom Reach-regelverket i framtiden, och då omfattas av kandidatförteckningen. Listan tas fram av den ideella organisationen ChemSec i syfte att stötta organisationer som vill arbeta förebyggande med utfasning av särskilt farliga ämnen.
- **EDS-databasen:** EU:s databas över misstänkt hormonstörande ämnen.
- **CLP-förordningen:** kemiska produkters farlighet utvärderas av leverantörerna enligt en gemensam EU-lagstiftning. Alla farliga kemiska produkter ska vara märkta med farosymboler som informerar om faran. Kemikalier klassificeras med avseende på om de är hälsofarliga och/eller miljöfarliga.
- **PACT-listan:** innehåller information om ämnen som är under någon form av utvärdering inom Reach- eller CLP-förordningen.

---

³ Även kallade SVHC-ämnen (Substances of Very High Concern). Ämnen som är exempelvis cancerframkallande, skadar arvsmassan, stör fortplantningsförmågan, är långlivade, bioackumulerande och toxiska eller är mycket långlivade och mycket bioackumulerande.

- **Vattendirektivets lista över prioriterade ämnen:** Ramdirektivet för vatten anger vad EU-länderna ska klara vad gäller vattenkvalitet och tillgång på vatten. Till direktivet hör en lista med prioriterade ämnen, av vilka Naturvårdsverket lyfter fram ett tiotal som särskilt prioriterade ur ett svenskt perspektiv⁴.
- **Begränsningsdatabasen:** ett hjälpmedel för att hitta regler som gäller i Sverige inom Kemikalieinspektionens verksamhetsområde. Där kan sökningar göras efter enskilda ämnen eller ämnesgrupper för att få reda på vad som gäller i Sverige för dessa.

Ovanstående är ett urval av gällande lagar och krav. Utöver dessa finns ett omfattande regelverk som i första hand vänder sig till tillverkare och importörer av vissa varor och produkter, exempelvis leksaksdirektivet, RoHS-direktivet för elektrisk och elektronisk utrustning. Dessa behandlas inte specifikt i kemikalieplanen då det är lagstiftning som följs upp via tillsyn och annan myndighetsutövning.

Arbetsmiljölagsstiftning

Det ställs även krav på alla arbetsgivare vad gäller rutiner för kontroll av en verksamhets kemiska riskbild. Kraven finns i Arbetsmiljöverkets föreskrifter AFS 2014:43 Kemiska arbetsmiljörisker. Arbetsgivaren ska säkerställa att användare av kemikalier har tillgång till den information användaren behöver för att kunna hantera produkten på ett säkert och miljömässigt acceptabelt sätt. Verksamheten ska även ha en förteckning över de kemikalier som används.

Mikroplaster, nanomaterial och Miljöbalkens försiktighetsprincip

Mikroplaster och nanomaterial tillsätts ibland kemiska produkter för att erhålla önskade egenskaper. Riskerna med dessa material är inte helt klarlagda och lagstiftningen utvecklas successivt. Miljöbalkens försiktighetsprincip anger att redan risken för negativ påverkan på människors hälsa och miljön medför en skyldighet att utföra åtgärder för att förhindra en störning.

Nanomaterial: Nanomaterial är små material, som bara är några atomer i storlek. De förekommer i många olika varor och produkter såsom färg, kosmetika och textilier. Nanomaterial förekommer också som ytbeläggning, i viss elektronik, isolering samt ljuskällor. Kemikalieinspektionen arbetar inom EU och internationellt för att öka kunskap om risker med nanomaterial och ta fram regler för att skydda människor och miljön.

Mikroplaster: Mikroplaster är små partiklar av plast som bryts ned väldigt långsamt i miljön och är praktiskt taget omöjliga att få bort när de har släppts ut. När vattenlevande djur får i sig mikroplast kan det leda till bland annat minskat födointag och inflammationer. Mikroplaster kan uppstå vid tvätt av syntetiska fibrer såsom fleece, akryltextil och goretex. En av de större kvantifierbara källorna som identifierats utgörs av konstgräsplaner⁵. Sedan den 1 juli 2018 gäller i Sverige förbud

---

⁴ Övervakning av prioriterade miljöfarliga ämnen listade i Ramdirektivet för vatten. Naturvårdsverkets rapport 5801. Februari 2008.

⁵ Sammanställning av kunskap och Åtgärder för att minska spridning av mikroplast från konstgräsplaner och andra utomhusanläggningar för idrott och lek. Ivl Svenska miljöinstitutet rapport nr C359, mars 2019.

mot små plastpartiklar i kosmetiska produkter. Den europeiska kemikaliemyndigheten Echa har under 2019 föreslagit ett förbud mot avsiktligt tillsatt mikroplast i kemiska produkter.

Internationella, nationella och lokala mål

I deklARATIONEN Agenda 2030 anges att världens länder ska minska de negativa konsekvenserna av kemikalier som är farliga för människans hälsa och miljön. I det svenska genomförandet av Agenda 2030 hänvisas till den nationella handlingsplanen ”Giftfri vardag 2015-2020” som är ett led i att nå det svenska Miljökvalitetsmålet Giftfri Miljö. I Kemikalieinspektionens handlingsplan identifieras tre huvudsakliga utmaningar, varav två ligger väl i linje med kemikalierelaterade målsättningar i Österåkers miljömål 2016-2019:

- **Farliga ämnen i varor:** Farliga ämnen i varor är ett växande problem. Produktionen av kemikalier i världen har ökat konstant sedan andra världskriget och världsekonomin är starkt kopplad till kemikalieproduktionen. Det sätt på vilket människa och miljö utsätts för farliga kemiska ämnen hänger ihop med våra konsumtions- och produktionsmönster. Farliga ämnen i varor försvårar också återvinning av produkter och avfall. I preciseringen av Miljökvalitetsmålet Giftfri miljö anges att användningen av särskilt farliga ämnen så långt som möjligt ska upphöra.
- **Livsmedel och dricksvatten:** Våra livsmedel och dricksvattnet behöver skyddas bättre. Det är viktigt att inte bygga upp ytterligare hälso- och miljöproblem med kemiska ämnen som finns kvar i miljön under lång tid. Dricksvattentäkter i flera svenska kommuner är till exempel förorenade med högfluorerade ämnen, också kallade PFAS.

Ur Österåkers lokala miljömål 2016-2019: Dricksvatten från det kommunala ledningsnätet och från större enskilda vattentäkter ska vara fritt från skadliga ämnen.

- **Barn och unga:** Barn och unga är särskilt känsliga för påverkan av kemikalier. Kemikalieinspektionen anser att det är särskilt viktigt att skydda barn och ungdomars hälsa från att skadas av kemikalier. Allt fler vetenskapliga undersökningar talar för att hormonstörande ämnen i vår miljö kan påverka vår förmåga att få barn. Särskilt känslig för störningar är foster och små barn på grund av den snabba utvecklingen av olika organsystem. Ytterligare ett skäl till barns sårbarhet är också att de får i sig mycket ämnen i förhållande till sin låga kroppsvikt.

Ur Österåkers lokala miljömål 2016-2019:
Risker som barn och ungdomar utsätts för på grund av skadliga ämnen minskar.

Avgränsningar

Kemikalieaspekter förekommer inom alla verksamhetsområden och hanteras till viss del redan i andra styrdokument. Vissa kemikalieaspekter berör bara kommunens verksamheter indirekt och omfattas inte av uppdragets formulering; att planen ska syfta till att de kommunala verksamheterna fasar ut och minskar användningen av farliga kemikalier. Därför har nedanstående gränsdragningar gjorts för vad som inkluderas respektive inte inkluderas i kemikalieplanen.

Avfallshantering: I arbete med kommunala avfallsplaner hanteras normalt sett även frågan om att minska avfallets farlighet, så även i den nu gällande Avfallsplan Österåkers kommun 2012-2020 (ÖFS 2012:2). Fokus i Kemikalieplanen är istället att minska inköp av produkter som riskerar att i förlängningen utgöra ett farligt avfall.

Kommunalt vatten och avlopp: Den kommunala VA-verksamheten omfattar ett flertal kemikalieaspekter. Kommunalt avloppsvatten kan innehålla exempelvis läkemedelsrester eller rester från andra kemiska produkter som kan vara svåra att rena vattnet från i reningsverket. Det är dock inte en följd av kommunens användning av kemikalier, vilket gör att dessa det inte omfattas av kemikalieplanens uppdrag. De rent processmässiga kemikalieaspekterna, såsom tillfredsställande reningsgrad samt optimering av kemikaliedosering, omfattas heller inte i Kemikalieplanen. Dessa aspekter ingår i andra strategiska dokument såsom exempelvis VA-plan och Dagvattenstrategi. Dock vänder sig de åtgärdsområden som identifierats även till dessa verksamheter.

Förorenad mark: Förorenad mark är en specifik sakfråga inom kemikalieområdet som omfattas av en omfattande speciallagstiftning. Kommunen arbetar med tillsyn och kunskapsuppbyggnad inom området, men det inkluderas inte i kemikalieplanen då redan finns ett strukturerat arbete och det inte heller avser de kommunala verksamheternas användning av kemikalier.

Energi och transporter: Bensin och diesel är några av de allra vanligast förekommande konsumenttillgängliga hälsofarliga och miljöfarliga produkttyperna. Ytterligare drivkrafter för utfasning av dessa produkttyper utgörs av dess klimatpåverkan. Strategier och åtgärder för att minska användning av bensin och diesel omfattas av styrdokument inom Energi- och klimatområdet, och de omfattas därför inte av Kemikalieplanen. Även fossilfria drivmedel, som exempelvis biodiesel, utgör dock kemikalieaspekter, varvid det kan finnas anledning att återkomma till dessa vid framtida revideringar av Kemikalieplanen.

Plast: Plast kan vara en betydande kemikalieaspekt, beroende på vilken typ av plast som avses. I kemikalieplanen omfattas risker med plast i den mån plasten utgör varor och produkter som innehåller skadliga ämnen. Mikroplaster i inköpskedjan inkluderas i Kemikalieplanen, medan mikroplaster som är resultat av plastnedskräpning hänvisas till styrdokument gällande avfallshantering.

Livsmedel: Österåkers kommun har ett väl etablerat arbete inom måltidsorganisationen som utgår från kommunens kostpolicy som har tydligt hållbarhetsfokus. Inköp av livsmedel omfattas därför inte av Kemikalieplanen, men däremot inköp av utrustning till kök och servering.

Prioritering av kemikalieaspekter och åtgärder

Arbetet med Kemikalieplan för Österåkers kommun inleddes med en identifiering av kommunens olika kemikalieaspekter⁶. Med stöd av fem övergripande kriterier har sedan aspekterna prioriterats. Kriterierna baseras på genomgången av lagstiftning, internationella, nationella och lokala mål samt avgränsningar. De fem övergripande kriterierna för prioritering av kemikalieaspekter är:

- Påverkan på livsmedel och dricksvatten
- Exponering av barn och unga för skadliga ämnen
- Särskilt skadliga ämnen i varor/farliga kemiska produkter
- Kemikalieaspekter som förekommer i "stor mängd"
- Förekommer i egen verksamhet/där kommunen har påverkansmöjlighet

Kemikalieaspekter som berör ett eller flera av dessa kriterier har prioriterats som de mest betydande kemikalieaspekterna. Utifrån hur riskerna med de betydande kemikalieaspekterna kan minskas har tänkbara åtgärder identifierats och delats in i följande prioriterade åtgärdsområden:

- Ansvarsfull kemikaliehantering
- Giftfri förskola och skola
- Bygg- och anläggning
- Upphandling
- Högfluorerade ämnen

I följande avsnitt beskrivs de prioriterade åtgärdsområdena och vilka åtgärder som bör vidtas. För varje åtgärdsområde anges en målsättning, förslag till åtgärder samt indikator för uppföljning, var ansvaret för genomförande bör ligga samt en bedömning av konsekvenser av genomförandet. Åtgärderna bör integreras i ordinarie verksamhetsplanering och mätas tillsammans med övriga resultatmål ute i verksamheterna. Målsättningarna kan betraktas som komplement till och konkretisering av Österåkers lokala miljömål 2016-2019.

---

⁶ Med kemikalieaspekt avses sådant som kommunen gör som kan orsaka en kemikalierelaterad miljö- eller hälsopåverkan. En kemikalieaspekt kan exempelvis vara en vara eller tjänst som upphandlas eller användning av kemiska produkter i de olika verksamheterna.

Åtgärdsområde 1: Ansvarsfull kemikaliehantering

För att säkerställa att kraven i arbetsmiljöverkets föreskrifter AFS 2014:43 uppfylls föreslås utveckling av ett mer strukturerat arbetsätt och förbättrad tillgång till kemikaliekompetens. En sådan resurs ska också kunna stötta verksamheterna i arbetet med dokumentation, kravställning vid upphandling, riskhantering och substitution av kemikalier.

Målsättning: Verksamheterna inom Österåkers kommun har god kunskap om de kemikalier som hanteras i verksamheten och fasar successivt ut oönskade

Åtgärder

Åtgärd 1.1: Utse en Kemikaliesamordnare

Ansvar: Kommunstyrelsen

Tidplan: senast 30 juni 2020

Indikator för uppföljning: Rollen beslutad och införd.

För att kunna omvärldsbevaka och stötta organisationen i sitt kemikaliearbete behövs en samordnande roll. Det kan vara en roll i en befintlig befattning eller en ny befattning. Kemikalielagstiftning är en stort och svårbevakat område, samtidigt som AFS 2014:43 tydligt anger arbetsgivarens ansvar för kemiska arbetsmiljörisker. Då den mest omfattande kemikaliehanteringen sker inom produktionsförvaltningen kan det vara lämpligt att rollen antingen innehas av en befattning i den förvaltningen. Den kan också vara integrerad i någon av kommunens förvaltningsövergripande strategiska befattningar.

Varje verksamhet i kommunen har eget ansvar för sitt miljöarbete och för att följa lagstiftningen. Det bör därför också tydliggöras vem/vilka som är samordnarens kontaktperson i respektive förvaltning. Till en början kan kommunens miljömålsgrupp utgöra nätverk för kemikaliefrågorna, men på sikt kan det vara effektivare att utveckla en separat grupp för ändamålet.

Här nedan följer exempel på vad som bör kunna ligga inom kemikaliesamordnarens uppdrag:

- utgöra stöd vid upphandlingar
- vara behjälplig med förvaltningsspecifik planering av kemikaliearbetet
- uppföljning av kemikalieplanen och åiterrapportering till kommunfullmäktige
- hjälpa till med frågor om substitution
- genomföra informationsinsatser
- följa upp och utveckla arbetet med giftfri förskola
- arbeta fram mallar för förteckningar
- bistå med uppföljning av kemikaliekrav som ställs i upphandling
- samverka i kemikaliefrågor med kommunens bolag och lokalt näringsliv

Åtgärd 1.2: Internkontroll av lagefterlevnad av Arbetsmiljöverkets föreskrift AFS 2014:43 om Kemiska arbetsmiljörisker samt, vid behov, kompletterande åtgärder.

Åtgärd 1.3: I samband med inventering/uppdatering av förteckningar så långt som möjligt fasa ut märkningspliktiga produkter som innehåller ämnen enligt Österåkers kommuns kriteriebilaga, bilaga 3.

Ansvar: Respektive nämnd

Tidplan: senast 31 dec 2021

Indikator för uppföljning: Andel enheter som uppfyller krav på dokumentation enligt AFS 2014:43 vid årlig stickprovskontroll av minst fem enheter.

Enligt Arbetsmiljöverkets föreskrift AFS 2014:43 om Kemiska arbetsmiljörisker ställs krav på att arbetsgivaren ska hålla en förteckning över kemikalier som förekommer i verksamheten samt säkerställa att de anställda som hanterar kemikalierna har tillräcklig information om risker och säker hantering. Med kemikalier avses här produkter som kräver faromärkning enligt CLP-systemet. Exempel på vanliga konsumenttillgängliga hälsofarliga eller miljöfarliga produkter finns i bilaga 1.

Det innebär att respektive förvaltning behöver rutiner för hur denna dokumentation ska göras och en aktuell förteckning över vilka kemiska produkter som används i verksamheten. De som kommer i kontakt med produkterna ska ha tillgång till aktuella säkerhetsdatablad för produkterna samt, i den mån det behövs, rutiner för hur de ska hantera den. Rutinernas ska baseras på riskbedömningar. Kommunen har ett pågående arbete enligt AFS 2014:43 men kunskapsläget behöver förbättras och det behövs en intern kontroll av att samtliga verksamheter har ett pågående systematiskt arbete.

Åtgärd 1.4: Genomför förstudie om upphandling av gemensamt IT-stöd (digital kemikalieförteckning)

Ansvar: Kommunstyrelsen

Tidplan: senast 31 okt 2020

Indikator för uppföljning: Förstudie genomförd

Genom att upphandla och till verksamheterna tillhandahålla en digital kemikalieförteckning underlättas det för verksamheterna att hålla sin kemikalieförteckning uppdaterad. De digitala tjänsterna tillhandahåller bland annat aktuella säkerhetsdatablad. Tjänsten kan även omfatta stöd för substitution, tillgång till expertis i form av kemiskt sakkunniga samt bevakning av uppdateringar från både leverantörer och lagstiftare. För att vidare utreda kostnad och bedöma nyttan med ett införa ett sådant stöd genomförs i ett första steg en förstudie.

Konsekvensbedömning

En kemikaliesamordnare bör ha tid för uppdraget motsvarande ca 20 procent av en heltidstjänst. Under en inledande period (2020-2021) bedöms arbetet behöva bedrivas i projektform med en heltidsbefattning för att kunna stötta förvaltningarna med kunskapsuppbyggnad, kemikalieinventering och kompletterande åtgärder. Under den tiden implementeras även IT-stödet. Inom ramen för projektet bör även kunna rymmas stöd till produktionsförvaltningen för genomförande av handlingsplan giftfri förskola. Utan införande av kemikaliesamordnare blir det svårt att driva en kvalitetshöjning och uppföljning av verksamheternas kemikaliearbete. Eventuell upphandling av IT-stödet kommer att kräva investering samt generera en årlig driftskostnad.

Åtgärdsområde 2: Giftfri förskola och skola

Österåkers kommun har under flera år bedrivit arbete för en Giftfri förskola. Vissa enheter har kommit långt, medan andra behöver mer stöd. Det vore också önskvärt att bredda arbetet ytterligare samt tydliggöra viljeriktningen genom uppdatering av relevanta kommunala styrdokument såsom handlingsplan för Giftfri förskola och enheternas arbetsmiljöplaner.

Målsättning: Risker som barn och ungdomar utsätts för på grund av skadliga ämnen minskar.

Åtgärder

Åtgärd 2.1: Säkerställ tillräckliga resurser för genomförande av den handlingsplan som togs fram inom projektet Giftfri förskola.

Ansvar: Kommunstyrelsen

Tidplan: senast 31 dec 2020

Indikator för uppföljning: Andel egna enheter som färdigställt åtgärderna enligt handlingsplan

Åtgärd 2.2: Bredda projektet Giftfri förskola till att omfatta även grundskola och verksamheternas utemiljöer och ta fram handlingsplan.

Ansvar: Kommunstyrelsen

Tidplan: senast 31 dec 2021

Indikator för uppföljning: Handlingsplan antagen

Miljö- och hälsoskyddsmyndigheten gjorde 2016 tillsyn på alla Österåkers kommuns förskolor gällande oönskade ämnen. Några förskolor hade redan innan tillsynen gjort en inventering i verksamheten som lett till att de största källorna till oönskade ämnen rensats bort, andra behövde mer stöd i genomförandet. Under 2017 togs därför en Handlingsplan för giftfria förskolor fram inom Produktionsförvaltningen. Handlingsplanen innehåller en rad åtgärder för att minska miljögifterna på Österåkers kommunala förskolor inom alltifrån utrensning av vissa materiel till upphandling och kompetensutveckling. Det är inte enbart lekmaterial som kan innehålla skadliga ämnen.

Barn exponeras mycket för produkter som det inte ställs lika höga kemikaliesäkerhetskrav på, exempelvis läsplattor som avger flamskyddsmedel. Även utemiljöer kan innehålla produkter med oönskade ämnen. Till exempel kan det förekomma återanvänt byggmaterial i lekmiljöerna. Som en fortsättning på projektet

Giftfri förskola föreslås därför att arbetet breddas till att omfatta grundskola samt förskolornas och skolornas utemiljöer och att en ny handlingsplan tas fram för det ändamålet. För att säkerställa genomförande enligt handlingsplanerna behövs tillräckliga resurser, där införandet av Kemikaliesamordnare skulle vara ett första steg.

Åtgärd 2.3: Genomföra en översyn av Policy för lokaler inom skola och förskola samt Policy för lekplatser så att de även omfattar vikten av sunda materialval för en giftfri lek- och skolmiljö.

Ansvar: Kommunfullmäktige

Tidplan: senast 31 dec 2020

Indikator för uppföljning: Översyn utförd

I nuläget omfattas inte miljö- eller arbetsmiljöfrågor av Policy för lokaler inom skola och förskola. Policy för lekplatser omfattar inte materialval vid utformning av lekplatsen utan endast hur omgivningens miljö påverkar lämpligheten av lekplatsens placering. Samordnas med åtgärd 3.1.

Åtgärd 2.4: Utarbeta centralt stöd för skolenheterna för samordning av hur säkerhet kring kemikalier i undervisningen och i utbildningslokalerna hanteras. Samordnas med åtgärderna 1.1–1.3.

Ansvar: Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden samt Förskole- och grundskolenämnden

Tidplan: senast 31 dec 2021

Indikator för uppföljning: Handlingsplan antagen

Utöver de krav som ställs i AFS 2014:43 Kemikalierisker i arbetet omfattas skolorna av regler för hur kemikalierisker ska hanteras i skola och undervisning. Kemikaliehantering förekommer exempelvis vid laborationer i No-ämnen, inom slöjdundervisning och i vaktmästerifunktionen. I nuläget finns inte något samordnat kemikaliearbete, och det efterfrågas sällan någon redogörelse för hur det fungerar i praktiken. Om rollen Kemikaliesamordnare införs i organisationen kan denna utgöra ett centralt stöd för skolenheterna kring hur detta ansvar kan hanteras på ett rationellt sätt och bistå vid utveckling av rutiner.

Konsekvensbedömning

Arbete med att säkerställa att rutiner för kemikaliehantering finns och fungerar är ett löpande arbete som bör kunna integreras i Kemikaliesamordnarrollen. Under tiden för genomförande av, och utarbetande av ny handlingsplan för skola och utemiljö, är bedömningen att det behövs en ytterligare resurs utöver de 20 procent av heltid som beskrivs i Åtgärdsområde 2. Under 2020 är därför förslaget att resurser motsvarande ytterligare 30 procent av heltid allokeras för att driva detta arbete. Genom fokusering av arbetsinsatsen under ett års tid är bedömningen att den totala kostnaden blir mindre än om uppgifterna ska hanteras samtidigt som ordinarie arbetsuppgifter kvarstår. Arbetet med inventering av utemiljöer bör kunna utföras som ett sommarjobb. Efter genomförande av 2.1 och 2.2 bör god status kunna upprätthållas utan ytterligare resurser och med hjälp av åtgärderna inom målområde 4:
Upphandling.

Åtgärdsområde 3: Bygg- och anläggning

Vid bygg- och anläggningsprojekt samt renovering hanteras stora mängder material. Det som rivs ska omhändertas på ett korrekt sätt och det som byggs ska i så liten utsträckning som möjligt innehålla skadliga kemikalier.

Målsättning: Material, varor och kemiska produkter i byggnader och anläggningar ska inte innehålla ämnen som har egenskaper som är farliga för miljö och hälsa.

Åtgärder

Åtgärd 3.1: Ta fram riktlinjer för hållbart byggande och tydliggör miljöuppdraget i Armada-koncernens ägardirektiv.

Ansvar: Kommunstyrelsen

Tidplan: Senast december 2020

Det föreligger ett uppdrag att ta fram riktlinjer för hållbart byggande. I riktlinjerna kan det förväntas att kriterier fastställs för vilka ämnen som får finnas i material, varor och kemiska produkter när det byggs nytt eller byggs om i kommunens regi. För ett hållbart byggande krävs en samsyn mellan Armada-koncernen och kommunstyrelsen. Den ambitionsnivå som blir resultatet av riktlinjerna för hållbart byggande måste speglas i bolagens uppdrag, och bolagen måste ges förutsättningar både ekonomiskt och kompetensmässigt att möta förväntningarna.

Åtgärd 3.2: Vid nybyggnation och ombyggnation ställa krav på att material, varor och kemiska produkter inte innehåller ämnen som har egenskaper som är farliga för miljö och hälsa. Minsta kravnivå som ska uppfyllas är Upphandlingsmyndighetens kriterier för Ämnen med miljö- och hälsofarliga egenskaper i produktgrupp Bygg och fastighet.

Ansvar: Tekniska nämnden / Armada

Tidplan: Från och med planens antagande

Indikator för uppföljning: Andel projekt där tillräcklig kravnivå kan styrkas genom byggvarudeklarationer. Årlig stickprovskontroll av minst fem projekt.

I Österåkers miljömål 2016-2019 uttrycks att alla kommunägda befintliga lokaler och fastigheter senast 2025 ska uppnå kraven som minst motsvarar miljöbyggnad brons, vilket ställer krav på att ämnen på kandidatförteckningen endast får förekomma i mindre omfattning. Med den kravnivån kommer man inte åt exempelvis

utfasningsämnen enligt PRIO eller hormonstörande ämnen enligt SIN-listan eller EDS-databas. I avvaktan på riktlinjer för hållbart byggande⁷ görs kommunens bygg- och anläggningsprojekt mer hållbara ur ett kemikalieperspektiv genom användning av Upphandlingsmyndighetens kriterier i kombination med byggvarudeklarationer.

Tills riktlinjer har tagits fram används kravnivå enligt Upphandlingsmyndighetens kriterier för Ämnen med miljö- och hälsofarliga egenskaper i produktgrupp Bygg och fastighet för all ny- och ombyggnation. Upphandlingsmyndighetens kriterier kan anses vara uppfyllda om material, varor och kemiska produkter uppfyller kraven enligt byggvarudeklarationerna BASTA samt Byggvarubedömningen (nivå "acceptabel"). Om Sundahus Miljödata används ska A och B-produkter användas, vilket innebär att vi inte får utfasningsämnen i produkterna. Finns inte produkten som A eller B godtas nivå C med ok-logga. Produkter med "spärrhand" i Sunda hus ska undvikas för att slippa hormonstörande ämnen. Väljer man istället Miljöbyggnad ska nivån vara som lägst silver för att få med utfasningsämnen och hormonstörande ämnen.

Åtgärd 3.3: Ta fram handlingsplan för inventering av kommunens egna bostadsfastigheter och lokaler med avseende på icke önskvärda produkter och material.

Ansvar: Armada

Tidplan: Senast 31 december 2020

Indikator för uppföljning: Handlingsplan redovisad

En annan typ av utmaning är att sanera farliga ämnen som redan kan finnas inbyggda i det befintliga fastighetsbeståndet. Exempel på icke önskvärda material och produkter kan vara äldre plastmattor, kvicksilverhaltiga ljuskällor, installationer med CFC- eller HCFC-köldmedier, Bly, Kadmium, Kviksilver eller PCB. En handlingsplan tas fram för systematisk prioritering och inventering av befintligt bestånd, samt resursbedömning av åtgärder.

Åtgärd 3.4: Riktlinjer för anläggning, drift och underhåll av konstgräsplaner tas fram.

Ansvar: Kultur och fritidsnämnden

Tidplan: Senast juni 2020

Indikator för uppföljning: Riktlinjer fastställda

---

⁷ Se Åtgärd 3.1

Gummigranulat på konstgräsplaner är en uppmärksammas miljöfråga. Alternativa underlag testas runt om i Sverige med varierat resultat, liksom rutiner för drift och underhåll som minskar läckage av gummigranulatet. Riktlinjerna för hur Österåkers kommun omvärldsbevakar, sköter om samt vilka principer som ska gälla för nyanläggning ger transparens åt problemställningen. Som utgångspunkt kan den vägledning som Naturvårdsverket tagit fram användas⁸.

De lokala idrottsföreningarna bör inkluderas i arbetet. Kommunen ska också tillgängliggöra information om miljökonsekvenser och alternativ till konstgräs. Det finns stora möjligheter till samverkan inom Stockholm Nordost när det gäller kompetens inom området. Gemensamt arbete underlättar dessutom dialogen med idrottsföreningarna eftersom de rör sig mellan flera av planerna i regionen.

Konsekvensbedömning

Den eventuellt kostnadsdrivande effekten av att ställa krav gällande farliga ämnen i material, varor och kemiska produkter som används vid ny- och ombyggnation bör bedömas vid arbetet med riktlinjer för hållbart byggande. Inventering och åtgärder för att sanera farliga ämnen i befintligt bestånd bedöms vid framtagande av handlingsplan enligt åtgärd 3.3. Det bör undersökas om kompetensförsörjning gällande anläggning, drift och underhåll av konstgräsplaner kan samordnas inom ramen för Stockholm Nordost miljösamverkan eftersom det är ett område under snabb utveckling men samtidigt ett smalt kompetensområde.

---

⁸ <https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledninga/r/Plast-och-mikroplast/Konstgrasplaner>

Åtgärdsområde 4: Upphandling

Kravställning vid upphandling är ett viktigt verktyg för att minska mängden farliga ämnen i verksamheterna. Det är viktigt att både överväga vad som alls bör köpas in och hur rimliga krav kan utformas för det som faktiskt ska köpas. Eftersom kemikalieområdet är komplext är det svårt att utforma egna krav, men för många produkter finns någon typ av miljömärkning som även omfattar kemikalieaspekter. För produktgrupper som saknar system för miljömärkning kan beställare vid upphandling hänvisa till förteckningar över ämnen som inte får förekomma.

Målsättning: Vid upphandling bidrar vi till att efterfrågan på sunda varor och produkter ökar och minskar mängden farliga ämnen som förekommer i kommunens verksamheter.

Åtgärder

Åtgärd 4.1: Vid upphandling av prioriterade produkter och varor ställs krav på att produkten/varan ska vara miljömärkt eller uppfylla upphandlingsmyndighetens hållbarhetskriterier på avancerad nivå.

Ansvar: Upphandlingsenheten tillsammans med beställare

Tidplan: Från och med antagande av Kemikalieplanen

Indikator: Andel av upphandlingar där kemikalierelaterade miljökrav ställts.

Vid upphandling av vissa nationellt prioriterade produkter bör kommunen alltid ställa kemikaliekrav. Sådana produkter är framför allt byggprodukter, möbler och inredning, textilier, elektriska och elektroniska produkter, lek- och hobbymaterial, kemiska produkter, kosmetiska och hygieniska produkter, livsmedel samt varor som kommer i kontakt med livsmedel. Urvalet av prioriterade produkter och varor baseras på Kemikalieinspektionens rapporter Handlingsplan för giftfri vardag 2011–2014 och strategi för effektiv tillsyn. Märkning eller färdiga kriterier finns för de flesta stora produktgrupper, se information om Miljömärkning i bilaga 2. För de prioriterade varorna ska information om innehåll av ämnen på EUs kandidatlista alltid begäras in.

Åtgärd 4.2: Vid upphandling av övriga produkter och varor än de som omfattas av åtgärd 4.1, eller om miljömärkning saknas inom produkt-/varugruppen, ska kommunens egna kriterier användas för vad produkten/varan inte får innehålla.

Ansvar: Upphandlingsenheten tillsammans med beställare

Tidplan: Från och med antagande av kemikalieplanen

Indikator: Andel av upphandlingar där kemikalierelaterade miljökrav ställts.

Ett annat sätt är att ställa krav på att mängden av vissa särskilt oönskade ämnen inte får överskrida en viss nivå i produkten. Vissa kemiska produkter bör undvikas helt. För att kunna ställa krav på produkter och varor även när miljömärkning inte finns har kommunen en egen kriteriebilaga som kan användas, se bilaga 3. Enligt försiktighetsprincipen inkluderar bilagan, utöver hänvisning till ämnen att undvika, även en uppmaning att produkterna/varorna ej ska bidra till spridning av mikroplaster och nanomaterial.

Åtgärd 4.3: Kemikaliekrav vid upphandling av tjänster och externa utförare

Ansvar: Upphandlingsenheten tillsammans med beställare

Tidplan: Från och med antagande av kemikalieplanen

Indikator: Andel av upphandlingar där kemikalierelaterade miljökrav ställts.

Det är också viktigt att vi informerar oss om hur våra större leverantörer/utförare arbetar med kemikalierisker och – hantering. Vi bör ställa krav på dokumentation av vilka kemikalier de hanterar samt hur de hanteras. Där det är relevant bör vi också ställa krav på de varor som ingår i enlighet med åtgärderna 4.1 och 4.2

Åtgärd 4.4: Tydliggöra hur krav som ställs vid upphandling ska följas upp.

Ansvar: Kommunstyrelsen

Tidplan: Senast 31 december 2020

Indikator: Rutiner för uppföljning av kravspecifikationer i upphandling är implementerade och resurssatta.

I dagsläget ligger inget ansvar för uppföljning av beställarens krav på upphandlingsenheten.. Rutiner för uppföljning saknas också ofta hos beställare, vilket gör att kommunen har svårt att säkerställa att det som avtalats om också är det som levereras med avseende på volym, kvalitet, miljökrav etc. Det behövs därför en översyn över hur denna uppföljning ska systematiseras och var ansvaret för den uppföljningen ska ligga. När detta väl är gjort kan kemikaliesamordnaren (åtgärd 1.1) vara en resurs i arbetet.

Konsekvensbedömning

Med en kemikaliesamordnare på plats bör arbetet med att ställa relevanta kemikaliekraV i upphandlingarna inte innebära någon betydande ökad arbetsinsats för beställare eller upphandlingsenhet. I flera fall ställs miljökrav, inklusive kemikalieaspekten, redan idag. Att ställa miljö- och kemikaliekraV i upphandling kan i vissa fall vara kostnadsdrivande för själva upphandlingen, men den kostnadsökningen är ju en kostnad som gör att vi kommer närmare det faktiska syftet med kemikalieplanen – att de kommunala verksamheterna fasar ut och minskar användningen av farliga kemikalier. Att skapa bättre rutin för uppföljning av de kraV som ställs vid upphandling kommer att vara resurskrävande. Alternativet, att riskera att betala för något man inte får, är dock också en form av kostnad.

Åtgärdsområde 5: Högfluorerade ämnen

I de flesta av kommunens vattenförekomster kan högfluorerade ämnen, PFAS, påvisas. Fluorföreningarna är bioackumulerande och bryts inte ned alls eller väldigt långsamt. Hälsoriskerna förknippade med PFAS behöver utredas mer, men vissa ämnen inom ämnesgruppen är reproduktionsstörande och misstänks även vara cancerframkallande för människa. Livsmedelsverket har inkluderat PFAS bland de ämnen som inte bör förekomma i dricksvatten. En av de stora källorna till PFAS är användningen av vissa släckskum (B-skum) som används av räddningstjänsten vid brand i vätskor.

Målsättning: Mängden PFAS i kommunens vattenförekomster ska inte öka.

Åtgärder

Åtgärd 5.1: Fortsatt provtagning och kunskapsuppbyggande kring förekomst av PFAS i kommunens ytvatten.

Ansvar: Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Tidplan: Pågår och bör slutföras 31 dec 2021

Indikator: Andel vattenförekomster samt större och särskilt skyddsvärda recipienter som provtagits.

Enligt Miljö- och hälsoskyddsnämndens reglemente ska nämnden svara för provtagning som ålagts kommunen med anledning av miljö kvalitetsnormer. Nämnden utför i dagsläget provtagning inom Åkerströmmens avrinningsområde och har även sedan 2016 utfört provtagning av ett antal av kommunens sjöar och vattendrag men saknar budget för att utföra provtagning i större omfattning. Den provtagning som utförts av PFAS indikerar att höga halter förekommer i vissa av kommunens sjöar och dess tillflöden.

Åtgärd 5.2: Uppdrag och resurser för att initiera en systematisk samverkan mellan räddningstjänsten, Roslagsvatten samt Miljö- och hälsoskyddsenheten och Strategiska planeringsenheten i syfte att förebygga spridning av PFAS i samband med insatser samt minimera konsekvenserna.

Ansvar: Kommunstyrelsen

Tidplan: Senast 31 juni 2021

Indikator: Samverkan är bildad och en plan för att förebygga spridning av PFAS är framtagen.

PFAS används restriktivt av räddningstjänsten, men det är ämnen som påvisats i kommunens vattenförekomster och som det är mycket angeläget att minska ytterligare spridning av. Vid användning av skum vidtar Räddningstjänsten vissa åtgärder för att minska spridning och försöker väga nyttan mot riskerna. Mot bakgrund av utvecklingen är det dock önskvärt med ytterligare fortbildning inom räddningstjänsten om ämnens konsekvenser och om kommunens särskilt skyddsvärda områden. Det är också viktigt att skapa efterfrågan för att få fram alternativ till fluorhaltigt skum. Ytterligare ett område där det behövs mer kunskap är hur släckvattnets innehåll ser ut och vad reningsverken kan göra för att ta hand om det på ett bra sätt. Viss samverkan är initierad mellan kommunen, Roslagsvatten och räddningstjänsten, men det är viktigt att den är systematisk och att det finns tillräckligt med resurser för att skyndsamt påverka utvecklingen.

Åtgärd 5.3: Inventering av släckmedel i kommunens verksamheter för att undvika onödig användning av skumsläckare.

Ansvar: Kommunstyrelsen

Tidplan: Senast 31 december 2020

Indikator: Inventering genomförd

I kommunens lokaler bör släckare med kolsyrepulver användas där det inte föreligger särskilda skäl till användning av skumsläckare. Vid utbyte av släckare ska hänsyn tas till miljöaspekten så att släckmedel väljs så att det inte innebär högre miljö- och hälsorisker än vad som är befogat utifrån platsens förutsättningar. Brandskyddsinspektören kan vara behjälplig i detta arbete.

Konsekvensbedömning

Genomförande av åtgärd 5.1 kräver utökad budget för provtagning i föreslagen omfattning. Behov av finansiering av samverkan enligt åtgärd 5.2 klargörs då lämpligt form för samverkan arbetas fram.

Uppföljning av kemikalieplanen

Uppföljning av kemikalieplanen bör göras varje år genom en återsrapportering av åtgärdernas framdrift från respektive ansvarig till kemikaliesamordnaren. De kommunala bolagen ska i sin årliga redovisning av miljöarbetet även redogöra för på vilket sätt de integrerat kemikalieplanens mål- och åtgärdsområden i sin verksamhet, och resultaten av detta. Kemikaliesamordnaren redovisar en sammanställning av uppföljningen för inkludering i den övergripande hållbarhetsredovisningen i samband med helårsbokslutet.

Bilaga 1: Vanligt förekommande miljö-/hälsofarliga produkter

De kvantitativt sett största **HÄLSOFARLIGA** och konsumenttillgängliga produkttyperna i Sverige år 2010:

- Drivmedel
- Andra bränslen
- Cement, mur- och putsbruk, betong
- Uppvärmningsmedel, eldningsolja
- Golvbeläggingsmaterial, ej fogfria
- Isoleringsmaterial, buller
- Isoleringsmaterial, andra
- pH-reglerande medel
- Spackel
- Processreglerande medel, andra
- Tvättmedel
- Diskmedel
- Kylarvätska
- Konserveringsmedel för livsmedel eller djurfoder
- Fogningsmedel (fogmassa)

Den största mängden **MILJÖFARLIGA** och konsumenttillgängliga produkttyperna i Sverige år 2010:

- Färg, lösningsmedelsbaserad
- Desinfektionsmedel m.m.
- Lim, övriga
- Färg, övriga
- Lösningsmedel
- Drivmedel
- Rengöringsmedel, andra
- Färg, vattenbaserad
- Avfettningsmedel
- Underredsbehandlingsmedel
- Bilvårdsprodukter
- Basoljor
- Smörjmedel, andra
- Bekämpningsmedel mot insekter och andra leddjur

Källa: Statistiska Centralbyrån, MI0504 Miljö- och hälsofarliga kemikalier, 2010.

Bilaga 2: Miljömärkning

Deklaration av miljöprestanda hos tjänster och produkter som kan delas in enligt följande:

- miljömärkning typ I
- miljöuttalanden typ II
- miljövarudeklarationer typ III.

Miljömärkning typ I är tredjepartscertifierad och innebär att en produkt som uppfyller vissa kriterier får märkas med en symbol. Vissa större märkningssystem, exempelvis Svanen, Bra miljöval och EU-blomman, har kriterier för många olika produktgrupper medan andra är specialiserade på en viss produktkategori som exempelvis TCO Certified för elektroniska produkter eller BASTA för byggmaterial. Att bedöma om en märkning är bättre än en annan ur ett miljö- eller hälsoperspektiv kräver detaljerad bransch- och kemikaliekunskap. Köparen får snarare utgå från om denne har förtroende för den organisation som har ansvar för det aktuella miljömärket.

Kemikaliekrav ingår ofta inom ramen för olika miljömärkningar av produkter och tjänster. De kriterier som används varierar mellan de olika kravställarna, men innehåller ofta både kriterier som redan är begränsade juridiskt och sådana ämnen som inte är det men har identifierats som är relevanta för den specifika produktgruppen. Exempel på vanliga referenser som används vid i kriterier är exempelvis Reachförordningens kandidatförteckning och CLP-klassificeringar. Ibland kompletteras sådana generella kriterier med specifika kriterier som baseras på produktspecifika risker.

De inom området vanligast förekommande och mest välkända kravställarna med kemikalierelaterade krav på den svenska marknaden är **BRA MILJÖVAL**, **SVANEN**, **EU-BLOMMAN** och **KRAV**. De miljömärker ett stort antal produktgrupper.

För märksystem gällande **BYGGVAROR**, se även Mål- och Åtgärdersområde 3.

För upphandling till **GIFTFRI FÖRSKOLA** har Upphandlingsmyndigheten hållbarhetskriterier.

BLUESIGN, **GLOBAL ORGANIC TEXTILE STANDARD (GOTS)** samt **OEKO-TEX** har miljömärkning för textil.

MÖBELFAKTA är miljömärkning för möbler.

TCO CERTIFIED tillgänglig för IT-produkter såsom bildskärmar, bärbara datorer, läsplattor, smartphones, stationära datorer, allt-i-ett-datorer, projektorer och headsets.

Bilaga 3: Kriteriebilaga över ämnen som ska undvikas i varor och kemiska produkter

VAROR OCH PRODUKTIONER SKA INTE INNEHÅLLA⁹:

- Utfasningsämnen enligt PRIO-databasen.
- Hormonstörande ämnen på SIN-listan eller ämnen med Cat 1 eller Cat 2 i EU:s EDS Databas

UTAN RISKBEDÖMNING SKA VAROR OCH PRODUKTER HELLER INTE INNEHÅLLA:

- Riskminskningsämnen enligt PRIO-databasen
- Nanomaterial

OM DET FINNS RISK FÖR SPRIDNING TILL VATTEN SKA VARAN/PRODUKTEN INTE HELLER INNEHÅLLA:

- Prioriterade ämnen enligt lista i Vattendirektivet.

ÖVRIGA REKOMMENDATIONER

- Undvik produkter av material som kan orsaka spridning av **mikroplaster**, exempelvis fleece, akryltextil, goretex och engångsartiklar av plast.
- Vid upphandling av varor där **antibakteriella ämnen** inte är nödvändiga: ställ krav på att sådana inte förekommer.
- Om en vara innehåller ämnen på EUs kandidatlista är leverantören skyldig att informera om det – efterfråga information!

---

⁹ Får inte förekomma i halter över 0,1 procent.